

Väestöliiton näkökulmia sijaissyntytykseen

ETENEn ja SLOESin keskustelutilaisuus

16.12.2019

Eija Koivuranta

Väestöliiton visio ja missio

UNELMA

Maailma, jossa jokaisella on elämää rikastuttava ihmissuhde.

TEHTÄVÄ

Vahvistaa ihmisten hyvinvointia ja yhteyttä toisiinsa.

EROTTAUTUMINEN

Koko väestön asialla rohkeasti omien arvojensa pohjalta.

Väestöliitossa unelmoimme maailmasta, jossa ihmiset voivat hyvin ja löytävät yhteyden toisiinsa.

Seksuaali- ja lisääntymisterveys ja -oikeudet

- Keskeinen, Väestöliiton toimintaa läpileikkaava teema
- Osa toimintamme ihmisoikeusperustaisuutta
- Näkyy nuorille, pareille, sinkuille, vanhemmille tuottamissamme hyvinvointia ja terveyttä tukevissa palveluissa – tietosisällöt, chatit jne.
- Näkyy verkostoissamme ja vaikuttamistyössämme
 - jäsenyys Kansainvälisessä perhesuunnittelujärjestö IPPF:ssä
 - eduskunnan seksuaalioikeus- ja kehitysryhmän sihteeri
 - koordinaatiovastuu seksuaalioikeusverkostossa, jossa 20 järjestöä mukana
 - jäsenjärjestöjämme kiinnostava teema
 - seksuaalioikeuksien parempi toteutuminen yksi vaikuttamistyömme kärki
 - Väestöliiton kehitysyhteistyö painottuu seksuaaliterveyden ja -oikeuksien maailmanlaajuiseen edistämiseen.
- Seksuaalioikeudet ovat YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden keskiössä ja niillä on yhteys kestävään väestökehitykseen

Seksuaalioikeudet

- Seksuaalioikeudet ovat seksuaalisuuteen liittyviä ihmisoikeuksia
- Niillä tarkoitetaan yksilöiden oikeutta päättää tietoisesti ja vastuullisesti omaan seksuaalisuuteen liittyvistä asioista.
- Jokaisella on oikeus määrätä itse omasta kehostaan ja päättää haluaako olla seksuaalisesti aktiivinen vai ei.
- Seksuaalioikeudet takaavat oikeuden ilmaista ja toteuttaa oman seksuaaliseen suuntautumisensa mukaista seksuaalisuutta samalla kunnioittaen muiden oikeuksia.
- Jokaisella on myös oikeus vaikuttaa yhteiskunnissa omaan seksuaalisuuteen liittyvissä kysymyksissä.
- Seksuaalioikeuksien perustana ovat vapaus, tasa-arvo, yksityisyys ja itsemääräämisoikeus.

Kannanotot sijaissyntytykseen

- Ennen hedelmöityshoitolain voimaantuloa vuonna 2007 Väestöliitossa toteutettiin lapsettomuuslinikalla 12 sijaissyntytystä. Sijaissyntyttäjä oli yleensä jommankumman lasta haluavan puolison lähiomainen, eikä toiminnasta maksettu palkkiota. Synnytykset onnistuvat hyvin.
- Väestöliitto kannatti jo nyt voimassa olevan hedelmöityshoitolain laadinnan yhteydessä sitä, että sijaissyntytykset tulisi sallia, mikäli nainen on kyvytön saamaan lasta lääketieteellisellä perusteella, sijaissyntyttäjänä toimii joko lähiomainen tai muu läheinen henkilö eikä toiminnasta makseta palkkiota.

Hallitusohjelmakirjaukset 2019

- Tuetaan tahattomasti lapsettomien perheellistymistoiveita eri keinoin ja turvataan hedelmöityshoitojen yhdenvertainen saatavuus.
- Äitiys- ja isyyslait yhdistetään vanhemmuuslaiksi ja lisäksi selvitetään ei-kaupallisen sijaissyntytyksen salliminen lainsäädännössä erikseen määriteltävissä tapauksissa.

Suomessa toteutetuista sijaissynnytyksistä, lähde: Söderström-Anttila et al., 2002

Acta Obstet Gynecol Scand. 2002 Aug;81(8):747-52.

Experience of in vitro fertilization surrogacy in Finland.

Söderström-Anttila V, Blomqvist T, Foudila T, Hippeläinen M, Kurunmäki H, Siegberg R, Tulppala M, Tuomi-Nikula M, Vilska S, Hovatta O.

The Family Federation of Finland, Infertility Clinic, Helsinki. viveca.soderstrom-anttila@vaestoliitto.fi

Sijaissyntytyys - määritelmiä

- IVF-sijaissyntytyys, Gestational surrogacy
 - Tulevat vanhemmat ovat lapsen biologiset vanhemmat
- Genetic Surrogacy, Traditional, Partial surrogacy
 - Synnyttäjä on lapsen biologinen äiti
 - Hoitomenetelmänä intrauteriininen inseminaatio (IUI)

IVF-sijaissyntytykset Suomessa 1991 – 2001

Lähde: Söderström-Anttila et al., 2002

| | |
|--|----------------|
| Hoidetut parit 15.8 % (3/19) n | 17 |
| Munasoluja/hoito*n (*Yhdessä hoidossa käytetty lahjamunasoluja) | 13.2 (1 – 30) |
| Sijaissyntyttäjät n | 18 |
| Kliininen raskaus/alkionsiirto n | 50.0 % (8/16) |
| Kliininen raskaus/pakastetun alkionsiirto n | 15.8 % (3/19) |
| Elävänä syntyneet/hoidettu pari n | 58.8 % (10/17) |

IVF-sijaissyntytykset Suomessa 1991 -2001

Lähde: Söderström-Anttila et al., 2002

| | N |
|--|---|
| Synnynnäinen kohdun puute | 6 |
| Raskauden tai synnytyksen aikainen kohdun repeämä, kohdun poisto | 3 |
| Synnytyksen jälkeinen vuoto, kohdun poisto | 2 |
| Syöpä tai muu vakava sairaus, kohdun poisto | 3 |
| Muu kohtuperäinen syy | 3 |
| Vaikea LED | 1 |

Hoidettavat parit hankkivat itse sijaissynnyttäjän

Lähde: Söderström-Anttila et al., 2002

- Äiti 3
- Sisar 6
- Puolison sisar 1
- Serkku 1
- Ystävä 4
- Muu 3
- Yhteensä 18

- Ikä keskimäärin 36 v (29 – 52 v)
- Kaikilla oli omia lapsia (1-4)

Eri tavoin toimeenpantuja sijaissyntytyksiä globaalisti

— (yhteenvedon lähde tarkistettava)

- 1. Sijaissyntytytys rajoituksin: rajataan sijaissyntyttäjän ikä, rajataan käytettäväksi joko sijaissyntyttäjän sukusolu tai lasta toivovan äidin sukusolu, joka hedelmöitetään lasta toivovan miehen spermalla; rajataan sijaissyntyttäjän olosuhteet siten, että sijaissyntyttäjän saavutettu ja toivottu lapsiluku on täynnä; kontrolloidaan sijaissyntyttäjän psyykinen ja fyysinen terveydentila, kontrolloidaan sijaissyntyttäjän mahdollinen sukulaisuus lasta toivovaan pariin. Joissakin tapauksissa sijaissyntyttäjän uskontokuntaan ja parisuhteeseen/perhetilanteeseen on kiinnitetty huomiota.
- 2. Sijaissyntytytys rajoituksetta. Tämän suuntauksen kannattajat korostavat naisen oikeutta päättää omasta kehostaan.
- 3. Altruistinen sijaissyntytytys (lasta toivovat vanhemmat maksavat kulukorvauksen).
- 4. Maksusta tapahtuva sijaissyntytytys (sijaissyntyttäjä saa palkkion).

Väestöliiton uudet kannanotot

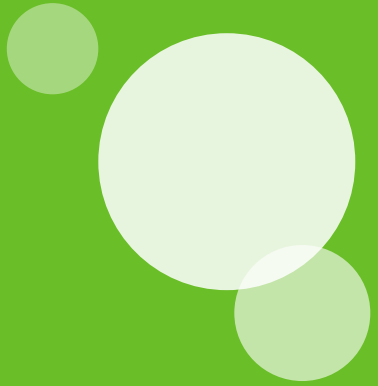
- Väestöliitto on luopunut lapsettomuusklinikoista 2017, joten sillä ei ole enää yhteyttä hedelmöityshoitopalveluihin
- Väestöliitto antoi 17.10.2019 lyhyen kannanoton sijaissyntytyksiä koskevasta selvityksestä
 - Väestöliitto kannattaa hallitusohjelman kirjausta ei-kaupallisen sijaissyntytyksen sallimisen selvittämisestä lainsäädännössä erikseen määriteltävissä tapauksissa. Tavoitteena tulee olla tasapuolinen ja kaikkien osapuolten edut turvaava järjestelmä. Sijaissyntytykset ovat yksi tie tukea ihmisten lapsitoiveiden toteutumista.
 - Väestöliitto täydentää kantaansa sijaissyntytyksiin ja vanhemmuuteen liittyvän lainsäädännön uudistamiseen myöhemmin. Sijaissyntytysten edellytyksiin ja mahdollisuuksiin liittyy lasta toivovan vanhemman, syntyvän lapsen, sijaissyntyttäjän ja yhteiskunnan näkökulmasta monia seikkoja, joita täytyy huolellisesti harkita.
- Väestöliitto järjestää helmikuussa 2020 omille jäsenjärjestöilleen pyöreän pöydän seminaarin laajemman sijaissyntytykskannanoton laatimiseksi

Näkökohtia jatkovalmisteluun

- Tarkasteltava sijaissyntytyksen mahdollisuuksia ja edellytyksiä
 - lasta toivovien
 - sijaissyntyttäjän
 - syntyvän lapsen näkökulmasta
 - eettisestä sekä ihmisoikeuksien ja ihmisten yhdenvertaisuuden näkökulmasta
 - palvelujen ja viranomaistoiminnan järjestämisen ja tuottamisen kannalata

Jos päädytään toteuttamaan

- Eri osapuolten asema ja oikeudet määriteltävä ja niiden toteutumisesta huolehdittava prosessin eri vaiheissa
- Suhde ja rajanveto hedelmöityshoitojen/sijaissyntytyksen ja adoption kesken määriteltävä
- Ajantasainen kansainvälinen vertailu kokemuksista ja sääntelymalleista valmistelun taustaksi
- Järjestämisessä huolehdittava niin lääketieteellisestä arvioinnista kuin psykologisesta ja sosiaalisesta näkökulmasta; riittävä tuki niin raskauden ja synnytyksen yhteydessä kuin lapsen syntymän jälkeen



Kiitos!